

Posudek školitele na diplomovou práci Elizavety Ukolove „Analýza vztahů mezi vícečetnými příčinami smrti aplikací metod analýzy sítí“

Diplomová práce Elizavety Ukolove „Analýza vztahů mezi vícečetnými příčinami smrti aplikací metod analýzy sítí“ má celkový rozsah 117 stran bez příloh, které jsou dostupné prostřednictvím souborů na USB. Textová část práce je rozdělena do devíti základních kapitol včetně úvodu a závěru. Doplňují ji seznamy tabulek, obrázků, zkratk, zdrojů a příloh.

Cílem předkládané práce je analýza asociací mezi příčinami smrti pomocí metod analýzy sítí na úrovni třímístných kódů příčin úmrtí. Analýza je provedena na datech o zemřelých z USA za rok 2018.

Práce je rozdělena do devíti kapitol. Za úvodní kapitolou, kde autorka představuje téma, cíl a strukturu práce, následuje kapitola popisující zdroj dat, kterým jsou zpracovaná hlášení o úmrtí. Ve třetí kapitole jsou představeny výsledky základní explorační analýzy vícečetných příčin smrti. Čtvrtá kapitola se věnuje vymezení orientovaných a neorientovaných sítí příčin úmrtí a popisu použitých síťových ukazatelů. Zvolenou kombinaci použitých postupů potom autorka v další části vysvětluje a obhajuje a následně si stanovuje výzkumné otázky, na které chce v sedmé kapitole zaměřené již na výsledky analýzy orientované sítě příčin úmrtí odpovědět. V osmé kapitole jsou ještě představeny základní výsledky analýzy neorientované sítě. V závěru jsou potom hlavní poznatky shrnuty a diskutovány.

Elizaveta Ukolova si pro svou diplomovou práci zvolila klasické demografické téma analýzy úmrtnosti, ale přistoupila k němu z pohledu vícečetných příčin úmrtí a ukázala, jak na toto téma lze aplikovat v této oblasti zatím jen ojediněle užívanou analýzu sítí. Z několika úhlů pohledu a na řadě různých ukazatelů autorka v práci ukazuje, co všechno tato metodologicky i výpočetně náročná metoda umožňuje o příčinách úmrtí a jejich vztazích zjistit. Autorka při zpracování práce projevila velkou samostatnost, schopnost zpracovat rozsáhlý soubor dat a také nastudovat, následně korektně aplikovat a celkem srozumitelně popsat výsledky celé řady různých metod a statistických ukazatelů, které v demografii nejsou standardně využívány. V práci jsou pozorované vztahy mezi příčinami úmrtí nejen popsány, ale autorka se je snaží na základě dostupné literatury i vysvětlit, za tímto účelem shromáždila velké množství především zahraničních studií, které v práci hojně využívá a také správně cituje. Velmi zajímavé je i využití online nástroje pro vizualizaci finálních sítí podle pohlaví, který umožňuje se ve složitých sítích lépe orientovat a vyhledávat jednotlivé příčiny úmrtí na základě jejich třímístného kódu dle MKN. Chvályhodný je i kritický přístup Elizavety Ukolove jak k použitým datům, tak ke zvolené metodě a jejím limitům. Přes poměrně značný rozsah práce i přílohového materiálu je předložený text také na dobré grafické úrovni.

Z hlediska obsahu je práci potřeba vytknout především následující nedostatky:

1. Zejména poslední odstavec české a anglické verze abstraktu se liší, shodná nejsou ani všechna klíčová slova v české a anglické verzi.
2. Již z popisu struktury práce je zřejmé, že práce nemá standardní strukturu postupující od teoretických východisek přes metodiku k vlastní analýze. Autorka si tuto situaci uvědomuje a snaží se ji v textu několikrát obhájit, do určité míry jsou její argumenty pochopitelné, přesto stávající řazení některých kapitol není zcela nutné a bylo by možné se standardní struktury alespoň více přiblížit – především kapitola 3 Základní explorační analýza vícečetných příčin smrti není tak klíčovým vstupem pro metodologickou 4. kapitolu, aby nešlo jejich pořadí zaměnit.
3. Problematika je pro čtenáře poměrně složitá a autorka mu čtení v řadě případů příliš neusnadňuje, což je dáno jednak stylem psaní textu (viz dále formální připomínky), ale i zbytečným nadužíváním různých zkratk a anglických termínů, které by bylo možné přeložit do češtiny (např. opakovaně „ill-defined causes of death“, „European shortlist for causes of death“ na str. 12, „in-hospital mortality“ na str. 63),

případně jsou jazykové verze v textu uváděny nejednotně (např. raw network a final network v obr. 5, jindy označované jako syrá a finální síť).

4. V kapitole 6 jsou představeny výzkumné otázky. Autorka se jejich výběr snaží úvodním textem vysvětlit, tento text je ale poměrně zmatený a skutečné vysvětlení otázek by vyžadovalo rozsáhlejší a přehlednější text. Otázky by také mohly být formulovány precizněji (např. místo „kdo“ v otázkách 3 a 5 by mělo být uvedeno „které příčiny úmrtí“).
5. V kapitole 7.2 jsou popsány jednotlivé podgrafy tvořené příčinami úmrtí. V případě, že se autorka v textu odkazuje mimo stávající podkapitolu, bylo by pro čtenáře přehlednější uvádět nejen číslo podgrafu, ale i konkrétního obrázku.
6. Celý závěr mohl být lépe propojen s formulovanými výzkumnými otázkami. Velkou část závěru autorka věnuje limitům vlastního metodologického postupu i analyzovaných dat. Ačkoli je kritický přístup klíčovým prvkem vědeckého výzkumu, v tomto případě již řada připomínek, které jsou v závěru uvedeny, výsledky práce až zbytečně relativizuje a autorka sama sobě vytýká i to, co není v jejích silách ovlivnit (především otázka kvality nebo spolehlivosti vyplňování hlášení o úmrtí) nebo to přesahuje zaměření předkládané diplomové práce.

V práci nalezneme také určité nedostatky formálního charakteru. Vzhledem k náročnosti a ojedinelosti tématu by měla být srozumitelnému předání myšlenek a poznatků věnována maximální pozornost, text je však na řadě míst pro čtenáře jen obtížně pochopitelný, a to i v důsledku používání kostrbatých formulací (např. „se může jevit být nezbytným...“ na str. 13, „převelice detailně popsané kvantum...“ na str. 17, „z chvostů seznamů“ na str. 30) nebo nadužívání záporů (např. „nerozdílné“ na str. 24, „nebyly nekorektně“ na str. 27, „nefrekventované“ na str. 27, „nežli by takovým nebylo“ na str. 37). V práci se vyskytují také gramatické chyby a chyby v interpunkci.

Přes výše uvedené výhrady a kritické připomínky je možné jednoznačně konstatovat, že hodnocená práce Elizavety Ukolove „Analýza vztahů mezi vícečetnými příčinami smrti aplikací metod analýzy sítí“ splňuje požadavky kladené na diplomovou práci a v některých parametrech je dokonce překračuje. Proto ji doporučuji přijmout k obhajobě.

V Praze dne 16. 5. 2022

RNDr. Boris Burcin, Ph.D.

školitel